

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2015 m. birželio 11 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą — Laisvė teikti paslaugas — Azartiniai lošimai — Nacionaliniai mokesčiai, taikomi už automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą — Nacionalinės teisės aktas, kuriuo uždrausta eksploatuoti lošimo automatus ne kazino — Teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai — Direktyva 98/34/EB — Pareiga pranešti Komisijai apie techninių reglamentų projektus — Valstybės narės atsakomybė už žalą, padarytą Sąjungos teisei prieštaraujančiomis teisės normomis“

Byloje C-98/14

dėl *Fővárosi Törvényszék* (Vengrija) 2014 m. vasario 13 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2014 m. kovo 3 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Berlington Hungary Tanácsadó és Szolgáltató kft,

Lixus Szerencsejáték Szervező kft,

Lixus Projekt Szerencsejáték Szervező kft,

Lixus Invest Szerencsejáték Szervező kft,

Megapolis Terminal Szolgáltató kft

prieš

Magyar Állam

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano, teisėjai S. Rodin (pranešėjas), A. Borg Barthet, M. Berger ir F. Biltgen,

generalinis advokatas N. Jääskinen,

kancleris I. Illéssy,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2015 m. sausio 14 d. posėdžiui,

* Proceso kalba: vengrų.

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Berlington Hungary Tanácsadó és Szolgáltató kft, Lixus Szerencsejáték Szervező kft, Lixus Projekt Szerencsejáték Szervező kft, Lixus Invest Szerencsejáték Szervező kft ir Megapolis Terminal Szolgáltató kft*, atstovaujamų ügyvéd L. Kelemen,
- *Magyar Állam*, atstovaujamų ügyvédek T. Bogdán ir I. Janitsáry,
- Vengrijos vyriausybės, atstovaujamų M. Fehér ir G. Koós,
- Belgijos vyriausybės, atstovaujamų L. Van den Broeck ir J.-C. Halleux, padedamų *advocaten* P. Vlaemminck ir B. Van Vooren,
- Čekijos vyriausybės, atstovaujamų M. Smolek, J. Vlácil ir T. Müller,
- Portugalijos vyriausybės, atstovaujamų L. Inez Fernandes ir P. de Sousa Inês,
- Europos Komisijos, atstovaujamų D. Loma-Osorio Lerena ir A. Tokár,

atsižvelgęs į sprendimą, priimtą susipažinus su generalinio advokato nuomone, nagrinėti bylą be išvados,

priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl ESS 6 straipsnio 3 dalies, SESV 34 ir 36 straipsnių, 52 straipsnio 1 dalies, 56 ir 61 straipsnių ir 1998 m. birželio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/34/EB, nustatančios informacijos apie techninius standartus ir reglamentus teikimo tvarką (OL L 204, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 20 t., p. 337), iš dalies pakeistos 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/96/EB (OL L 363, p. 81; toliau – Direktyva 98/34), 1, 8 ir 9 straipsnių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą *Berlington Hungary Tanácsadó és Szolgáltató kft, Lixus Szerencsejáték Szervező kft, Lixus Projekt Szerencsejáték Szervező kft ir Megapolis Terminal Szolgáltató kft* prieš *Magyar Állam* (Vengrijos valstybė) dėl šių bendrovių pateikto ieškinio, kuriuo reikalaujama atlyginti žalą, patirtą dėl Sąjungos teisei prieštaraujančių nacionalinių įstatymų, reglamentuojančių lošimo automatų eksploatavimą, taikymo.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 98/34 1 straipsnis suformuluotas taip:

„Šioje direktyvoje vartojamos sąvokos turi šią reikšmę:

<...>

- 3) „Techninė specifikacija“ – dokumente pateikti reikalavimai tokioms gaminio charakteristikoms kaip kokybės lygiai, darbiniai parametrai, sauga ar matmenys, taip pat reikalavimai parduodamo gaminio pavadinimui, terminijai, simboliams, bandymams ir bandymų metodams, pakavimui, žymėjimui ar ženklavimui etiketėmis ir atitikties įvertinimo procedūroms.

<...>

- 4) „Kiti reikalavimai“ – gaminiui keliami kiti nei techninė specifikacija reikalavimai, kuriais siekiama apsaugoti pirmiausia vartotojus ar aplinką ir kurie turi įtakos į rinką patekusio gaminio būvio ciklui, kaip antai jo naudojimo, perdirbimo, pakartotinio naudojimo ar utilizavimo sąlygos, jeigu jos gali žymiai paveikti gaminio sudėtį, esmines savybes ar jo pardavimą.

<...>

- 11) „Techninis reglamentas“ – techninės specifikacijos ir kiti reikalavimai arba paslaugų taisyklės, įskaitant atitinkamas administracines nuostatas, kurių būtina laikytis *de jure* ir *de facto* parduodant, teikiant paslaugą, steigiant paslaugų verslą arba naudojant valstybėje narėje ar didžiojoje jos dalyje, taip pat valstybių narių įstatymai ir kiti teisės aktai, išskyrus nurodytus 10 straipsnyje, draudžiantys gaminti, įvežti, parduoti ar naudoti, arba draudžiantys teikti paslaugą arba ją naudotis, arba steigti paslaugų teikėjo verslą.

De facto techniniais reglamentais laikoma:

— <...>

— <...>

- techninės specifikacijos, kiti reikalavimai arba paslaugų taisyklės, susijusios su fiskalinėmis ar finansinėmis priemonėmis, kurių reikalavimų atitiktis turi įtakos gaminių suvartojimui ar paslaugų naudojimui; techninės specifikacijos, kiti reikalavimai, arba paslaugų taisyklės, susijusios su nacionalinėmis socialinės apsaugos sistemomis, šiai grupei nepriklauso.

<...>“

- 4 Šios direktyvos 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Laikydamosi 10 straipsnio nuostatų, valstybės narės nedelsdamos pateikia Komisijai kiekvieno techninio reglamento projektą, išskyrus tuos atvejus, kai jis tik perima visą tarptautinio ar Europos standarto tekstą, kuomet užtenka pateikti informaciją apie atitinkamą standartą; jos taip pat pateikia Komisijai pagrindimą, kodėl būtina priimti tokį techninį reglamentą, jei priežastys nėra aiškios iš projekto.

<...>“

- 5 Pagal minėtos direktyvos 9 straipsnį:

„1. Valstybės narės trims mėnesiams atideda techninio reglamento priėmimą nuo tos dienos, kai Komisija gauna 8 straipsnio 1 dalyje nurodytą pranešimą.

<...>

7. 1–5 dalys netaikomos tais atvejais, kai:

- dėl skubių priežasčių, kurias lėmė rimtos ir nenumatytos aplinkybės, susijusios su visuomenės sveikatos apsauga ar sauga, gyvūnų apsauga ar augalų išsaugojimu, dėl paslaugų taisyklių, taip pat dėl viešosios tvarkos, ypač nepilnamečių apsaugos, valstybė narė per labai trumpą laiką privalo parengti techninius reglamentus, kad juos nedelsdama priimtų ir taikytų be jokių galimų konsultacijų,

<...>

8 straipsnyje nurodytame pranešime valstybė narė pateikia priežastis, pagrindžiančias priemonių, kurių buvo imtasi, skubumą. Komisija kuo greičiau pateikia savo nuomonę dėl šio pranešimo. Ji imasi atitinkamų veiksmų, jeigu nurodyta tvarka yra taikoma neteisingai. Komisija nuolat informuoja Europos Parlamentą.“

6 Tos pačios direktyvos 10 straipsnio 4 dalis suformuluota taip:

„9 straipsnis netaikomas 1 straipsnio 11 punkto antros pastraipos trečioje įtraukoje nurodytoms techninėms specifikacijoms, kitiems reikalavimams arba paslaugų taisyklėms.“

Vengrijos teisė

- 7 Pagal 1991 m. Įstatymo XXXIV dėl azartinių lošimų organizavimo (toliau – Azartinių lošimų įstatymas) versijos, taikomos iki 2012 m. spalio 9 d., 26 straipsnio 3 dalį lošimo automatų galima eksploatuoti kazino arba automatų salonuose, kuriuos eksploatuoja tik šiuo tikslu sukurtos komercinės bendrovės.
- 8 Pagal šio įstatymo 33 straipsnį, taikomą iki 2011 m. spalio 31 d., fiksuoto dydžio lošimo mokestis už I ir II kategorijų automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą siekė 100 000 Vengrijos forintų (HUF) per mėnesį už vieną automatą. Nukrypstant nuo šios taisyklės nustatyta, kad už „elektroniniuose kazino“ įrengtus lošimo automatų taikomas 120 000 HUF mokestis, nors jie laikomi specialiu I kategorijos automatų salonų tipu. Mokestis buvo mokėtinas už kiekvieną prasidėjusį mėnesį. Taikoma atskira lošimo automatų eksploatavimo kazino apmokestinimo tvarka.
- 9 Azartinių lošimų įstatymo 33 straipsnis iš dalies pakeistas 2011 m. Įstatymo Nr. CXXV, kuriuo, siekiant užtikrinti biudžeto stabilumą, iš dalies pakeičiami tam tikri mokesčių įstatymai (toliau – 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas), 27 straipsniu (pakeitimas įsigaliojo nuo 2011 m. lapkričio 1 d.), numatant, kad šios sumos sieks 700 000 HUF už elektroniniuose kazino įrengtus lošimo automatų ir 500 000 HUF už kituose I ir II kategorijų automatų salonuose įrengtus automatų. Minėtame 27 straipsnyje taip pat nustatytas procentinis lošimo mokestis, taikomas už automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą, kai neto pajamos iš automato per atitinkamą ketvirtį siekia ar viršija 900 000 HUF. Jei automatai turi daugiau nei vieną lošimo poziciją, taikoma riba apskaičiuojama 900 000 HUF padauginus iš lošimo pozicijų skaičiaus. Šis mokestis siekia 20 % iš automato per ketvirtį gautų neto pajamų dalies, viršijančios 900 000 HUF.
- 10 Be to, 2011 m. dalinių pakeitimų įstatyme numatyta, kad automatų salonuose įrengti lošimo automatai nuo 2013 m. sausio 1 d. turi būti prijungiami prie centrinio serverio, kurį eksploatuoja tam tikras nustatytas sąlygas atitinkanti komercinė bendrovė ir prie kurio azartinių lošimų kontrolės tarnybos gali prisijungti realiu laiku.
- 11 Azartinių lošimų įstatymo 26 straipsnio 3 dalis pakeista 2012 m. Įstatymo CXLIV, kuriuo iš dalies pakeistas 1991 m. Įstatymas XXXIV dėl azartinių lošimų organizavimo (toliau – 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymas), 5 straipsniu (pakeitimas įsigaliojo 2012 m. spalio 10 d.); numatyta, kad tik kazino turi teisę eksploatuoti lošimo automatų.

- 12 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymo 8 straipsniu į Azartinių lošimų įstatymą įtrauktas 40/A straipsnis, kurio 1 dalyje numatyta, kad leidimai eksploatuoti automatų salonuose įrengtus lošimo automatus, išduoti prieš įsigaliojant šiam dalinių pakeitimų įstatymui, netenka galios kitą dieną po šio įstatymo įsigaliojimo dienos; šiuos leidimus per penkiolika dienų nuo minėtos dienos azartinių lošimų organizatoriai turi grąžinti mokesčių inspekcijos įstaigoms.

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 13 Ieškovės pagrindinėje byloje yra komercinės bendrovės, kurios prieš įsigaliojant 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymui, eksploatavo automatų salonuose įrengtus lošimo automatus. Vykdydamos šią veiklą jos daugiausia naudojosi iš kitų valstybių narių įvežtais lošimų automatais. Dalis jų klientų buvo Vengrijoje atostogaujantys Sąjungos piliečiai.
- 14 Pagal Vengrijos teisę, galiojusią nuo 1991 m. rugpjūčio 16 d. iki 2012 m. spalio 9 d., lošimo automatus buvo galima eksploatuoti kazino ir automatų salonuose, gavus administracinius leidimus, kuriuos išduodavo azartinių lošimų kontrolės tarnybos. Automatų salonus eksploatuojantys asmenys, kaip antai ieškovės pagrindinėje byloje, turėjo kas mėnesį mokėti fiksuoto dydžio mokestį, kuris 2011 m. spalio 31 d. siekė 100 000 HUF už lošimo automata.
- 15 2011 m. dalinių pakeitimų įstatyme nustatyta, kad nuo 2013 m. sausio 1 d. automatų salonuose naudojami lošimo automatai turi būti prijungiami prie centrinio serverio.
- 16 Taip pat šiuo įstatymu nuo 2011 m. lapkričio 1 d. penkis kartus padidintas fiksuoto dydžio mėnesinis mokestis ir papildomai nustatytas procentinis mokestis, sudarantis iš kiekvieno automato per ketvirtį gautų pajamų procentinę dalį. Mokestis už kazino įrengtų lošimo automatų eksploatavimą nepakito.
- 17 2011 m. rugsėjo 30 d., t. y. dieną po to, kai paskelbtas 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas, Vengrijos vyriausybė išsiuntė šio įstatymo tekstą Europos Komisijai, tačiau nenurodė, kad minėtu įstatymu numatytas mokesčių padidinimas patenka į Direktyvos 98/34 taikymo sritį. Ji nesilaikė direktyvos 9 straipsnio 1 dalyje numatyto atidedamojo termino.
- 18 2011 m. dalinių pakeitimų įstatyme numatytos lošimo automatų eksploatavimo per pagrindinį serverį sistemos įdiegimas galiausiai neįgyvendintas, nes 2012 m. spalio 2 d., remdamasis 2012 m. spalio 1 d. vyriausybės pasiūlymu, Vengrijos parlamentas priėmė 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymą, pagal kurį draudžiama eksploatuoti lošimo automatus ne kazino. Tokį draudimą įstatymų leidėjas pateisino nusikalstamumo ir priklausomybės nuo lošimo prevencija, taip pat su priklausomybės nuo lošimo prevencija susijusiais visuomenės sveikatos sumetimais. Šis įstatymas įsigaliojo 2012 m. spalio 10 d., t. y. dieną po jo paskelbimo. Dar po dienos, t. y. 2012 m. spalio 11 d., leidimai eksploatuoti automatų salonuose įrengtus lošimo automatus neteko galios, tačiau įstatymų leidėjas nenumatė kompensacijos atitinkamiems ūkio subjektams.
- 19 2012 m. spalio 1 d. Vengrijos vyriausybė išsiuntė Komisijai 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymo projektą, nurodydama, kad tai finansinė priemonė, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 98/34 1 straipsnio 11 dalį. Pagal šios direktyvos 10 straipsnio 4 dalį netaikytas joks atidedamasis terminas. 2012 m. spalio 15 d. Komisija pranešė šiai vyriausybei, kad nesutinka su tokiu akto kvalifikavimu. Tada minėta vyriausybė nurodė, kad yra skubių priežasčių pagal minėtos direktyvos 9 straipsnio 7 dalį.
- 20 Ieškovės pagrindinėje byloje *Fővárosi Törvényszék* (Budapešto teismas) pareiškė ieškinį *Magyar Állam*, kuriame reikalauja atlyginti žalą, tariamai patirtą dėl tam tikrų 2011 ir 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymų nuostatų taikymo. Jų teigimu, tariama žala kilo dėl to, kad joms teko sumokėti nustatytus lošimų mokesčius, nuvertėjo jų lošimo automatai ir jos patyrė išlaidų, susijusių su pagrindinės bylos nagrinėjimu.

- 21 *Magyar Állam* reikalauja atmesti ieškinį ir ginčija tiek jo teisinį pagrindą, tiek ieškovių pagrindinėje byloje reikalaujamas sumas.
- 22 2014 m. vasario 13 d. nutartimi *Fővárosi Törvényszék* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos penkiolika prejudicinių klausimų:

- „1) Ar su SESV 56 straipsniu suderinamas nediskriminuojantis valstybės narės teisės aktas, pagal kurį vieninteliu aktu ir nenumačius pereinamojo laikotarpio anksčiau nustatyta už automatų salonuose eksploatuojamus lošimo automatų taikomo tiesioginio mokesčio (vadinamojo lošimų mokesčio) suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas procentinis lošimo mokestis, taip apribojant automatų salonus eksploatuojančių azartinių lošimų organizatorių veiklą?
- 2) Ar SESV 34 straipsnį galima aiškinti taip: į jo taikymo sritį patenka nediskriminuojantis valstybės narės teisės aktas, pagal kurį vieninteliu aktu ir nenumačius pereinamojo laikotarpio anksčiau nustatyta už automatų salonuose eksploatuojamus lošimo automatų taikomo tiesioginio mokesčio (vadinamojo lošimų mokesčio) suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas procentinis lošimo mokestis, taip apribojant lošimo automatų iš kitų Europos Sąjungos narių importą į Vengriją?
- 3) Jei atsakymas į pirmąjį ir (arba) antrąjį klausimą teigiamas, ar pagal SESV 36 straipsnį, 52 straipsnio 1 dalį ir 61 straipsnį arba taikydama bendrojo intereso pagrindų buvimo kriterijų valstybė narė gali remtis vien siekiu sureguliuoti biudžeto padėtį?
- 4) Jei atsakymas į pirmąjį ir (arba) antrąjį klausimą teigiamas, ar, turint mintyje ESS 6 straipsnio 3 dalį, kai vertinami valstybės narės įvesti apribojimai ir suteiktas laikas prisitaikyti prie naujos mokesčių teisės nuostatos, reikia atsižvelgti į bendruosius teisės principus?
- 5) Jei atsakymas į pirmąjį ir (arba) antrąjį klausimą teigiamas, ar Sprendime *Brasserie du pêcheur* ir *Factortame* (C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79) įtvirtintą teismo praktiką galima aiškinti taip: SESV 34 straipsnio ir (arba) SESV 56 straipsnio pažeidimas gali būti valstybių narių deliktinės atsakomybės pagrindas, nes šiomis nuostatomis dėl jų tiesioginio veikimo suteikiama teisių valstybių narių privatiems asmenims?
- 6) Ar Direktyvą 98/34/EB galima aiškinti taip: valstybės narės mokesčių teisės norma, pagal kurią vieninteliu aktu tiesioginio mokesčio, t. y. už automatų salonuose eksploatuojamus lošimo automatų taikomo lošimo mokesčio, suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas procentinis lošimo mokestis, yra „*de facto* techninis reglamentas“?
- 7) Jei atsakymas į šeštąjį klausimą teigiamas, ar valstybės narės privatus asmuo gali tvirtinti, kad ši valstybė narė pažeidė Direktyvos 98/34/EB 8 straipsnio 1 dalį ir (arba) 9 straipsnio 1 dalį ir todėl neįvykdė įsipareigojimų ir kad dėl to ji privalo atlyginti žalą? Ar Direktyva 98/34 užtikrinamos asmenų teisės? Kokiais kriterijais remdamasis nacionalinis teismas turi įvertinti, ar *Magyar Állam* padarė pakankamai rimtą pažeidimą, ir kokie reikalavimai atlyginti žalą gali būti pagrįsti šiuo pažeidimu?
- 8) Ar su SESV 56 straipsniu suderinamas nediskriminuojantis valstybės narės teisės aktas, pagal kurį nedelsiant uždrausta automatų salonuose eksploatuoti lošimų automatų, atitinkamiems azartinių lošimų organizatoriams nesuteikus pereinamojo ir adaptacijos laikotarpio ir (arba) nenumačius tinkamų kompensacijų, ir taip lošimo automatų eksploatavimo monopolis suteiktas kazino?
- 9) Ar SESV 34 straipsnį galima aiškinti taip: ši nuostata reikšminga ir taikytina taip pat ir tuo atveju, kai valstybė narė priima nediskriminuojantį teisės aktą, pagal kurį, nors tiesiogiai neuždrausta importuoti lošimo automatų iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių, šių lošimo automatų

naudojimas ir eksploatacija organizuojant azartinius lošimus apribota ar uždrausta, šia veikla užsiimantiems atitinkamiems azartinių lošimų organizatoriams nesuteikus pereinamojo ar adaptacijos laikotarpio ir nenumačius kompensacijų?

- 10) Jei atsakymas į aštuntąjį ir (arba) devintąjį klausimą teigiamas, į kokius kriterijus turi atsižvelgti nacionalinis teismas, vertindamas, ar pagal SESV 36 straipsnį, 52 straipsnio 1 dalį ir 61 straipsnį arba remiantis bendrojo intereso pagrindų buvimu apribojimas buvo būtinas, tinkamas ir proporcingas?
- 11) Jei atsakymas į aštuntąjį ir (arba) devintąjį klausimą teigiamas, ar turint mintyje ESS 6 straipsnio 3 dalį, vertinant valstybės narės įvestus apribojimus ir adaptacijos laikotarpį, reikia atsižvelgti į bendruosius teisės principus? Ar vertinant šioje byloje nagrinėjamą apribojimą reikia atsižvelgti į pagrindines teises, kaip antai į nuosavybės teisę ir draudimą atimti nuosavybę už ją neatlyginant, ir, jei taip, koku būdu?
- 12) Jei atsakymas į aštuntąjį ir (arba) devintąjį klausimą teigiamas, ar teismo praktiką, įtvirtintą Sprendime *Brasserie du pêcheur* ir *Factortame* (C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79) galima aiškinti taip: SESV 34 straipsnio ir (arba) SESV 56 straipsnio pažeidimu gali būti pagrįsta valstybių narių atsakomybė už žalą, nes šiomis nuostatomis dėl jų tiesioginio veikimo užtikrinamos valstybių narių asmenų teisės?
- 13) Ar Direktyvą 98/34/EB galima aiškinti taip: valstybės narės teisės norma, pagal kurią nustačius, kad lošimų automatus leidžiama eksploatuoti tik kazino, uždrausta juos eksploatuoti automatų salonuose, yra „kiti reikalavimai“?
- 14) Jei atsakymas į tryliktąjį klausimą teigiamas, ar valstybės narės privatus asmuo gali tvirtinti, kad ši valstybė narė pažeidė Direktyvos 98/34/EB 8 straipsnio 1 dalį ir (arba) 9 straipsnio 1 dalį ir todėl neįvykdė įsipareigojimų ir dėl to ji privalo atlyginti žalą? Kokiais kriterijais remdamasis nacionalinis teismas turi įvertinti, ar atsakovė padarė pakankamai rimtą pažeidimą, ir kokie reikalavimai atlyginti žalą gali būti pagrįsti šiuo pažeidimu?
- 15) Ar Sąjungos teisės principas, pagal kurį valstybės narės privalo privatiems asmenims atlyginti žalą, atsiradusią dėl valstybių narių padarytų Sąjungos teisės pažeidimų, turi būti taikomas taip pat ir tuo atveju, kai valstybė narė yra suvereni toje srityje, su kuria susijusi priimtoji teisės norma? Ar nagrinėjamu atveju galima kaip gairėmis vadovautis pagrindinėmis teisėmis ir teisės principais, kildinamais iš valstybėms narėms bendrų konstitucinių tradicijų?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos

- 23) Pirmiausia Vengrijos vyriausybė iš esmės ginčija Teisingumo Teismo jurisdikciją atsakyti į pateiktus klausimus, remdamasi tuo, kad pagrindinė byla neturi tarpvalstybinio elemento, todėl nėra niekaip susijusi su Sąjungos teise.
- 24) Šiuo klausimu reikia priminti, kad tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, kurie taikytini neišskiriant Vengrijos ir kitų valstybių narių piliečių, pagal bendrą taisyklę gali būti priskiriami prie nuostatų, reglamentuojančių ESV sutartyje garantuojamas pagrindines laisves, tik jei jie taikomi situacijoms, susijusioms su valstybių narių tarpusavio prekyba (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Anomar ir kt.*, C-6/01, EU:C:2003:446, 39 punktą ir Sprendimo *Garkalns*, C-470/11, EU:C:2012:505, 21 punktą).

- 25 Šiuo atveju iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad dalis ieškovių pagrindinėje byloje klientų buvo Vengrijoje atostogaujantys Sąjungos piliečiai.
- 26 Paslaugos, kurias vienoje valstybėje narėje įsisteigęs paslaugų teikėjas, nekeisdamas buvimo vietos, teikia kitoje valstybėje narėje įsisteigusiam paslaugų gavėjui, laikytinos tarpvalstybiniu paslaugų teikimu, kaip tai suprantama pagal SESV 56 straipsnį (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Alpine Investments*, C-384/93, EU:C:1995:126, 21 ir 22 punktus; Sprendimo *Gambelli ir kt.*, C-243/01, EU:C:2003:597, 53 punktą ir Sprendimo *Komisija / Ispanija*, C-211/08, EU:C:2010:340, 48 punktą).
- 27 Be to, negalima visiškai atmesti galimybės, kad kitose valstybėse narėse nei Vengrija įsisteigę ūkio subjektai buvo ar yra suinteresuoti atidaryti automatų salonus Vengrijos teritorijoje (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Blanco Pérez ir Chao Gómez*, C-570/07 ir C-571/07, EU:C:2010:300, 40 punktą ir Sprendimo *Garkalns*, C-470/11, EU:C:2012:505, 21 punktą).
- 28 Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas turi jurisdikciją atsakyti į pateiktus klausimus.

Dėl pagrindinių laisvių apribojimo buvimo

Dėl pirmojo ir antrojo klausimų

- 29 Pirmuoju ir antruoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas teiraujasi, ar nacionalinės teisės aktas, kaip antai 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas, pagal kurį nenumačius pereinamojo laikotarpio už lošimo automatų eksploatavimą automatų salonuose taikomo fiksuoto dydžio mokesčio suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas už tą pačią veiklą taikomas procentinis mokestis, yra atitinkamai SESV 34 ir 56 straipsniuose užtikrinamų laisvo prekių judėjimo ir laisvės teikti paslaugas apribojimas.
- 30 Pirmiausia reikia pažymėti, kad tokio pobūdžio teisės aktas daro tiesioginį poveikį lošimo automatų eksploatavimo veiklai. Tačiau tokio akto įtaka šiai veiklai gali tik netiesiogiai paveikti šių automatų importą.
- 31 Nesant reikalo analizuoti lošimo automatų importo kaip jų eksploatavimą papildančios veiklos, reikia pripažinti, kad, nors šių įrenginių eksploatavimas susijęs su jų importo sandoriais, pirmajai veiklai taikomos Sutarties nuostatos dėl laisvės teikti paslaugas, o antrajai – nuostatos dėl laisvo prekių judėjimo (Sprendimo *Anomar ir kt.*, C-6/01, EU:C:2003:446, 55 punktas).
- 32 Net ir darydamas prielaidą, kad nacionalinės teisės aktas, kaip antai 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas, gali sudaryti kliūčių importuoti lošimo automatus dėl to, kad sumažinama galimybių juos eksploatuoti, Teisingumo Teismas negali šioje byloje priimti sprendimo dėl klausimo, ar SESV 34 straipsniu draudžiama taikyti tokį teisės aktą, nes nėra pakankamai išsamios informacijos apie realų šio teisės akto poveikį lošimo automatų importui (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Läärä ir kt.*, C-124/97, EU:C:1999:435, 26 punktą).
- 33 Tokiomis sąlygomis tokio pobūdžio teisės aktą reikia nagrinėti tik atsižvelgiant į SESV 56 straipsnį.
- 34 Šiuo klausimu pirmiausia reikia patikslinti, kad, nors tiesioginiai mokesčiai priklauso valstybių narių kompetencijai, jos vis dėlto turi ją įgyvendinti laikydamosi Sąjungos teisės, ypač Sutartyje garantuojamų pagrindinių laisvių (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Blanco ir Fabretti*, C-344/13 ir C-367/13, EU:C:2014:2311, 24 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 35 SESV 56 straipsnyje reikalaujama panaikinti ne tik bet kokią kitoje valstybėje narėje įsteigto paslaugų teikėjo diskriminaciją dėl pilietybės, bet ir bet kokius apribojimus, net vienodai taikomus tiek nacionaliniams, tiek kitų valstybių narių paslaugų teikėjams, jeigu jie draudžia, trukdo ar daro ne tokia

patrauklią paslaugų teikėjo, įsteigto kitoje valstybėje narėje, kurioje jis teisėtai teikia panašias paslaugas, veiklą (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Sporting Exchange*, C-203/08, EU:C:2010:307, 23 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir Sprendimo *HIT ir HIT LARIX*, C-176/11, EU:C:2012:454, 16 punktą).

- 36 Tačiau SESV 56 straipsnis netaikomas priemonėms, dėl kurių teikiant aptariamą paslaugą tik atsiranda papildomų sąnaudų ir kurios daro tokį patį poveikį tiek paslaugų teikimui tarp valstybių narių, tiek valstybės narės viduje (Sprendimo *Mobistar ir Belgacom Mobile*, C-544/03 ir C-545/03, EU:C:2005:518, 31 punktas).
- 37 Neginčijama, kad 2011 m. dalinių pakeitimų įstatyme neįtvirtinta jokia Vengrijos bendrovių ir kitose valstybėse narėse įsteigtų bendrovių, Vengrijos teritorijoje eksploatuojančių automatų salonuose įrengtus lošimo automatus, tiesioginė diskriminacija, nes šiuo įstatymu nustatyti fiksuoto dydžio ir procentinis mokesčiai visoms šioms bendrovėms taikomi vienodomis sąlygomis.
- 38 Be to, nei iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nei iš byloje šalių pateiktų pastabų negalima daryti išvados, kad Vengrijos rinkoje eksploatuojančios automatų salonus bendrovės daugiausia įsteigtos kitose valstybėse narėse; jei taip būtų, pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai galėtų būti pripažinti netiesiogiai diskriminuojančiais kitose valstybėse narėse įsteigtus paslaugų teikėjus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Spotti*, C-272/92, EU:C:1993:848, 18 punktą ir Sprendimo *Hervis Sport-és Divatkereskedelmi*, C-385/12, EU:C:2014:47, 39 ir 41 punktus).
- 39 Tačiau ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, kad 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas, kuriuo drastiškai padidinta mokesčių už automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą suma, sudarė kliūčių automatų salonų savininkams pelningai eksploatuoti šiuos automatus ir taip sudarė *de facto* išimtinės sąlygas šią veiklą vykdyti kazino savininkams. Konkrečiai kalbant, I kategorijos automatų salonas iš kiekvieno lošimo automato per mėnesį gauna vidutiniškai 200 000 HUF pajamų, todėl vien apmokestinimas fiksuoto dydžio mokesčiu, kuris siekia 500 000 HUF per mėnesį, lemia, kad per mėnesį iš karto dėl kiekvieno lošimo automato vidutiniškai patiriama 300 000 HUF nuostolių. Bet kuriuo atveju, net jei kai kurie automatų salonų savininkai gavo didesnių pajamų, atskaičiavus minėtus mokesčius ir įvairias išlaidas nebuvo jokio pelno ar geriausiu atveju jis buvo minimalus.
- 40 Šiuo klausimu reikia pripažinti, kad, jei priėmus 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymą realiai uždrausta, trukdoma ar daroma ne taip patrauklu naudotis laisve teikti Vengrijoje automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimo paslaugas (tai turi nustatyti nacionalinis teismas), šį įstatymą reikia laikyti pagal SESV 56 straipsnį užtikrinamos laisvės teikti paslaugas apribojimu.
- 41 Taip būtų, jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas konstatuotų, kad 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymu padidinus mokesčius, eksploatuoti lošimo automatus gali tik kazino, kuriems šis padidinimas nebuvo taikomas. Taigi minėto padidinimo poveikis prilygtų draudimo eksploatuoti lošimo automatus ne kazino poveikiui, o tai pagal nusistovėjusią teismo praktiką būtų laisvės teikti paslaugas apribojimas (žr., be kita ko, Sprendimo *Anomar ir kt.*, C-6/01, EU:C:2003:446, 75 punktą ir sprendimo *Komisija / Graikija*, C-65/05, EU:C:2006:673, 53 punktą).
- 42 Todėl į pirmąjį klausimą reikia atsakyti taip: nacionalinės teisės aktas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, pagal kurį, nenumačius pereinamojo laikotarpio, už lošimo automatų eksploatavimą automatų salonuose taikomo fiksuoto dydžio mokesčio suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas už tą pačią veiklą taikomas procentinis mokeskis, yra SESV 56 straipsnyje užtikrinamos laisvės teikti paslaugas apribojimas, jei juo realiai uždrausta, trukdoma ar daroma ne taip patrauklu naudotis laisve teikti automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimo paslaugas (tai turi nustatyti nacionalinis teismas).
- 43 Dėl 30–32 punktuose nurodytų priežasčių, į antrąjį klausimą atsakyti nereikia.

Dėl aštuntojo ir devintojo klausimų

- 44 Aštuntuoju ir devintuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia sužinoti, ar nacionalinės teisės aktas, kaip antai 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymas, pagal kurį, nenumačius nei pereinamojo laikotarpio, nei kompensacijos automatų salono savininkams, uždrausta eksploatuoti lošimų automatus ne kazino, yra atitinkamai SESV 34 ir 56 straipsniuose užtikrinamų laisvo prekių judėjimo ir laisvės teikti paslaugas apribojimas.
- 45 Pirmiausia reikia pažymėti, kad tam tikri argumentai, kuriuos pagrindinės bylos šalys pateikė Teisingumo Teismui, susiję su problemomis, kurių minėti prejudiciniai klausimai neapima ir kurios pagrįstos faktiniais elementais, nesusijusiais su sprendime dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą apibūdintomis faktinėmis aplinkybėmis.
- 46 Konkrečiai kalbant, ieškovės pagrindinėje byloje rašytinėse pastabose nurodė, o Vengrijos vyriausybė per teismo posėdį patvirtino, kad eksploatuoti kazino Vengrijos teritorijoje leidžiama tik ūkio subjektams, kurie turi *Magyar Állam* suteiktą koncesiją. Kazino eksploatavimo koncesijos suteikiamos tik ribotam skaičiui įstaigų ir tam tikromis aplinkybėmis gali būti suteikiamos iš anksto nepaskelbus konkurso. Be to, anot ieškovių pagrindinėje byloje, iki šiol koncesiją yra gavusios tik Vengrijoje įsteigtos bendrovės. Taigi Vengrijoje nustatyta šių koncesijų suteikimo tvarka praktiškai yra nepalanki kitose valstybėse narėse įsteigtiems ūkio subjektams.
- 47 Tačiau minėtos tvarkos suderinamumo su Sąjungos teise klausimas skiriasi nuo klausimo, ar draudimas eksploatuoti lošimo automatus ne kazino suderinamas su Sąjungos teise, kurį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti.
- 48 Šiuo klausimu reikia patikslinti, kad tik nacionalinis teismas nustato klausimų, kuriuos jis nori pateikti Teisingumo Teismui, esmę. Teisingumo Teismas negali vienos pagrindinės bylos šalies prašymu nagrinėti klausimų, kurių nacionalinis teismas jam nebuvo pateikęs. Jei nagrinėdamas bylą nacionalinis teismas mano esant būtina gauti išsamesnį Sąjungos teisės aiškinimą, jis turi pateikti Teisingumo Teismui naują prašymą priimti prejudicinį sprendimą (šiuo klausimu žr. Sprendimo *CBEM*, 311/84, EU:C:1985:394, 10 punktą; Sprendimo *Syndesmos Melon tis Eleftheras Evangelikis Ekklisias ir kt.*, C-381/89, EU:C:1992:142, 19 punktą ir Sprendimo *Slob*, C-236/02, EU:C:2004:94, 29 punktą). Todėl Teisingumo Teismui nereikia nagrinėti šio sprendimo 46 punkte pateiktų argumentų.
- 49 Tad reikia nustatyti, ar nacionalinės teisės aktu, kaip antai 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymu, apriojamas laisvas prekių judėjimas ir laisvė teikti paslaugas, uždraudžiant eksploatuoti lošimo automatus ne kazino; atsakant į šį klausimą nesvarbu, ar Vengrijos teisės aktais, kuriais reglamentuojama koncesijų eksploatuoti kazino suteikimo tvarka, šios teisės taip pat ribojamos.
- 50 Dėl šio sprendimo 30–32 punktuose pateiktų argumentų tokį nacionalinės teisės aktą reikia nagrinėti tik SESV 56 straipsnio atžvilgiu.
- 51 Šiuo klausimu iš šio sprendimo 41 punkte primintos teismo praktikos matyti, kad nacionalinės teisės aktas, pagal kurį tam tikrus azartinius lošimus leidžiama organizuoti ir vykdyti tik kazino, yra laisvės teikti paslaugas apribojimas.
- 52 Tokiomis aplinkybėmis į aštuntąjį klausimą reikia atsakyti taip: toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, pagal kurį, nenumačius nei pereinamojo laikotarpio, nei kompensacijos automatų salono savininkams, uždrausta eksploatuoti lošimo automatus ne kazino, yra SESV 56 straipsnyje užtikrinamos laisvės teikti paslaugas apribojimas.
- 53 Į devintąjį klausimą atsakyti nereikia.

Dėl paslaugų teikimo laisvės apribojimų pateisinimo

54 Trečiuoju, ketvirtuoju, dešimtuoju ir vienuoliktuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, kiek apribojimai, kylantys iš tokių nacionalinės teisės aktų, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, gali būti priimtini kaip išimtinės priemonės, aiškiai numatytos SESV 51 ir 52 straipsniuose, šioje srityje taikomos pagal SESV 62 straipsnį, arba, laikantis Teisingumo Teismo praktikos, pateisinami viršesniais bendrojo intereso pagrindais.

55 Kadangi ir 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas, ir 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymas yra nacionalinės reformos, kuria siekiama apriboti lošimo automatų eksploatavimą, dalis ir kadangi Vengrijos įstatymų leidėjas abu įstatymus pagrindė tais pačiais tikslais, galimo iš šių įstatymų kylančių apribojimų pateisinimo klausimą reikia nagrinėti bendrai.

Dėl viršesnių bendrojo intereso pagrindų buvimo

56 Pirmiausia reikia priminti, kad azartinių lošimų reglamentavimas – tai viena iš sričių, kuriose valstybių narių požiūris į moralės, religijos ir kultūros klausimus labai skiriasi. Nesant suderinimo Sąjungos lygmeniu, valstybės narės gali nekliudomos nustatyti savo politikos azartinių lošimų srityje tikslus ir tiksliai apibrėžti siekiamą apsaugos lygį (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 47 punktą ir Sprendimo *Digibet ir Albers*, C-156/13, EU:C:2014:1756, 24 punktą).

57 Tačiau pagal SESV 267 straipsnį Teisingumo Teismo nagrinėjamoje byloje klausimo, kokių tikslų iš tiesų siekiama nacionalinės teisės aktais, nagrinėjimas priklauso prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo jurisdikcijai (Sprendimo *Pfleger ir kt.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 47 punktą).

58 Taigi reikia konstatuoti, kad deklaruojami kaip pagrindinėje byloje nagrinėjamais teisės aktais siekiami tikslai, t. y. vartotojų apsauga nuo lošimo priklausomybės ir su lošimais susijusio nusikalstamumo bei sukčiavimo prevencija, yra viršesni bendrojo intereso pagrindai, kuriais galima pateisinti azartinių lošimų veiklos apribojimus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Carmen Media Group*, C-46/08, EU:C:2010:505, 55 punktą ir Sprendimo *Stanley International Betting ir Stanleybet Malta*, C-463/13, EU:C:2015:25, 48 ir 49 punktus ir juose nurodytą teismo praktiką).

59 Tačiau ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, kad iš tiesų pagrindinis 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymo tikslas – padidinti mokestines pajamas, gaunamas iš lošimo automatų eksploatavimo.

60 Šiuo klausimu Teisingumo Teismas ne kartą nusprendė, kad vien tikslu didinti valstybės biudžeto pajamas negalima pateisinti laisvės teikti paslaugas apribojimo (žr., be kita ko, Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 55 punktą ir Sprendimo *Pfleger ir kt.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 54 punktą).

61 Tačiau vien aplinkybė, kad azartinių lošimų veiklos apribojimas gali būti naudingas atitinkamos valstybės narės biudžetui, netrukdo pateisinti šio apribojimo, jei juo pirmiausia realiai siekiama tikslų, susijusių su viršesniais bendrojo intereso pagrindais (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Zenatti*, C-67/98, EU:C:1999:514, 36 punktą ir Sprendimo *Gambelli ir kt.*, C-243/01, EU:C:2003:597, 62 punktą); tai patikrinti turi nacionalinis teismas.

Dėl apribojimų pagal SESV 56 straipsnį proporcingumo

- 62 Pirmiausia reikia priminti, kad būtent nacionalinės valdžios institucijos, įgyvendinamos turimą diskreciją, pasirenka azartinių arba piniginių lošimų rengimo ir veiklos organizavimo bei kontrolės būdus, pavyzdžiui, administracinės koncesijos sutarties su valstybe sudarymą arba leidimą rengti tam tikrus lošimus ir vykdyti jų veiklą tik tam skirtose vietose (Sprendimo *Anomar ir kt.*, C-6/01, EU:C:2003:446, 88 punktą ir Sprendimo *Carmen Media Group*, C-46/08, EU:C:2010:505, 59 punktą).
- 63 Iš tiesų, ribotas leidimo verstis šių lošimų veikla suteikimas, įgyvendinant tam tikriems subjektams suteiktas arba perleistas specialias ar išimtinės teises, dėl kurio mažinamas troškimas lošti, o lošimo eksploatavimas tampa kontroliuojamas, gali būti tinkamas siekiant minėtų bendrojo intereso tikslų, kaip vartotojų ir socialinės santvarkos apsauga (žr., be kita ko, Sprendimo *Läärrä*, C-124/97, EU:C:1999:435, 37 punktą; Sprendimo *Zenatti*, C-67/98, EU:C:1999:514, 35 punktą ir Sprendimo *Anomar ir kt.*, C-6/01, EU:C:2003:446, 74 punktą).
- 64 Tačiau valstybių narių nustatyti apribojimai turi atitikti Teisingumo Teismo praktikoje nustatytus proporcingumo reikalavimus, t. y. jie turi būti tinkami nustatytam tikslui pasiekti ir neviršyti to, kas būtina šiam tikslui pasiekti. Be to, šiomis aplinkybėmis reikia priminti, kad nacionalinės teisės akta galima laikyti tinkamu nustatytam tikslui pasiekti, jeigu juo iš tikrųjų nuosekliai ir sistemiškai siekiama šio tikslo (žr. Sprendimo *HIT ir HIT LARIX*, C-176/11, EU:C:2012:454, 22 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 65 Būtent valstybė narė, kuri siekia remtis tikslu, kuriuo galima pateisinti laisvės teikti paslaugas apribojimą, turi pateikti sprendimą šiuo klausimu turinčiam priimti teismui visą informaciją, kuri leistų šiam įsitikinti, jog minėta priemonė atitinka iš proporcingumo principo kylančius reikalavimus (žr. Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 54 punktą ir Sprendimo *Pfleger ir kt.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 50 punktą).
- 66 Šiuo atveju ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai iš tiesų neatspindi rūpesčio nuosekliai ir sistemingai siekti nurodytų viešo intereso tikslų.
- 67 Jos tvirtina, kad, pirma, šiais teisės aktais įvykdęs reformas Vengrijos įstatymų leidėjas nuo 2013 m. liepos 19 d. sudarė sąlygas kazino laisvai eksploatuoti azartinius lošimus internetu, įskaitant internetinius lošimo automatų. Antra, 2014 m. suteiktos septynios naujos kazino eksploatavimo koncesijos; tai Vengrijos vyriausybė patvirtino per teismo posėdį.
- 68 Reikia manyti, kad tokios aplinkybės gali būti kontroliuojamos azartinių lošimų plėtros politikos dalis; tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.
- 69 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, jog tokia politika gali būti suderinama tiek su tikslu užkirsti kelią azartinių lošimų veiklos panaudojimui nusikalstamiems ar sukčiavimo tikslams, tiek su skatinimo pernelyg išlaidauti lošiant prevencijos ir kovos su priklausomybe nuo lošimų tikslais, pasiūlant vartotojams rinktis leidimą turinčių ūkio subjektų paslaugas, kurios laikomos apsaugotomis nuo nusikalstamos veiklos ir sukurtos taip, kad geriau apsaugotų vartotojus nuo pernelyg didelio išlaidavimo ir priklausomybės nuo lošimų (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Stoß ir kt.*, C-316/07, C-358/07–C-360/07, C-409/07 ir C-410/07, EU:C:2010:504, 101 ir 102 punktus ir Sprendimo *Zeturf*, C-212/08, EU:C:2011:437, 67 punktą).
- 70 Norint pasiekti tikslą padaryti šią veiklą kontroliuojamą, leidimą vykdyti veiklą turintys subjektai turi būti patikima, tačiau kartu ir patraukli alternatyva draudžiamai veiklai, o tam gali būti būtina, be kita ko, naudoti naujus platinimo būdus (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Placanica ir kt.*, C-338/04, C-359/04 ir C-360/04, EU:C:2007:133, 55 punktą; Sprendimo *Ladbrokes Betting & Gaming ir Ladbrokes International*, C-258/08, EU:C:2010:308, 25 punktą ir Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 64punktą).

- 71 Tačiau kontroliuojamos azartinių lošimų veiklos plėtros politika gali būti pripažinta nuosekli, tik jei su lošimais susijęs nusikalstamumas ir sukčiavimai bei priklausomybė nuo lošimų pagrindinės bylos aplinkybių klostymosi metu Vengrijoje galėjo būti problema ir jei licencijuotos bei reglamentuotos veiklos plėtra galėjo tokią problemą išspręsti (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Ladbrokes Betting & Gaming ir Ladbrokes International*, C-258/08, EU:C:2010:308, 30 punktą; Sprendimo *Zeturf*, C-212/08, EU:C:2011:437, 70 punktą ir Sprendimo *Dickinger ir Ömer*, C-347/09, EU:C:2011:582, 67 punktą).
- 72 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas jam pateiktą bylą, turi patikrinti, ar yra visos šios sąlygos ir ar prirėkęs nagrinėjama plėtros politika dėl savo apimties gali būti nesuderinama su tikslu sumažinti priklausomybę nuo lošimų (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Ladbrokes Betting & Gaming ir Ladbrokes International*, C-258/08, EU:C:2010:308, 38 punktą).
- 73 Šiuo tikslu minėtas teismas turi įvertinti visas nagrinėjamų ribojamųjų teisės aktų priėmimo ir įgyvendinimo aplinkybes.

Dėl pateisinimų nagrinėjimo, atsižvelgiant į pagrindines teises

- 74 Be to, reikia priminti, kad, kai valstybė narė remiasi privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais tam, kad pateisintų teisės aktą, kuris gali kliudyti įgyvendinti laisvę teikti paslaugas, šis Sąjungos teisėje numatytas pateisinimas turi būti aiškinamas atsižvelgiant į Sąjungos teisės pagrindinius principus, visų pirma į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) užtikrinamas pagrindines teises. Taigi numatytos išimties nagrinėjamiems teisės aktams gali būti taikomos tik tuomet, jei jos atitinka pagrindines teises, kurių laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas (šiuo klausimu žr. Sprendimo *ERT*, C-260/89, EU:C:1991:254, 43 punktą; Sprendimo *Familiapress*, C-368/95, EU:C:1997:325, 24 punktą ir Sprendimo *Ålands Vindkraft*, C-573/12, EU:C:2014:2037, 125 punktą).
- 75 Šiuo atveju ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjami teisės aktai pažeidžia teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principus ir Chartijos 17 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės teisę.
- Dėl teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų
- 76 Ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamais teisės aktais drastiškai padidinus mokesčių už automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą sumą, numatant perėjimą prie eksploatavimo per centrinį serverį sistemos, tada uždraudus šiuos automatus eksploatuoti ne kazino, nenumatant tinkamo pereinamojo laikotarpio ir kompensacijos atitinkamiems ūkio subjektams, pažeisti teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principai.
- 77 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad teisinio saugumo principu, kuris susijęs su teisėtų lūkesčių apsaugos principu, reikalaujama, kad teisės normos būtų aiškos, tikslios ir nuspėjamo poveikio, ypač kai jos gali turėti neigiamas pasekmes fiziniams asmenims ir įmonėms (šiuo klausimu žr. Sprendimo *VEMW ir kt.*, C-17/03, EU:C:2005:362, 80 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką; Sprendimo *ASM Brescia*, C-347/06, EU:C:2008:416, 69 punktą ir Sprendimo *Test Claimants in the Franked Investment Income Group Litigation*, C-362/12, EU:C:2013:834, 44 punktą).
- 78 Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad ūkio subjektas negali tikėtis, jog teisės aktai liks visiškai nepakeisti, ir gali ginčyti tik tokio pakeitimo įgyvendinimo tvarką (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Gemeente Leusden ir Holin Groep*, C-487/01 ir C-7/02, EU:C:2004:263, 81 punktą).

- 79 Taip pat pagal teisinio saugumo principą nereikalaujama nekeisti teisės aktų, tačiau reikalaujama, kad nacionalinis įstatymų leidėjas atsižvelgtų į ypatingą ūkio subjektų padėtį ir prireikus atitinkamai adaptuotų naujų teisės normų taikymą (Sprendimo *VEMW ir kt.*, C-17/03, EU:C:2005:362, 81 punktą ir Sprendimo *Plantanol*, C-201/08, EU:C:2009:539, 49 punktą; šiuo klausimu taip pat žr. Sprendimo *Gemeente Leusden ir Holin Groep*, C-487/01 ir C-7/02, EU:C:2004:263, 70 punktą).
- 80 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas privalo išnagrinėti, ar nacionalinės teisės aktas atitinka teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principus; Teisingumo Teismas, sprenddamas dėl pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą, šiam teismui gali tik pateikti pastabų dėl Sąjungos teisės nuostatų aiškinimo, kuriomis remdamasis jis galėtų įvertinti šią atitiktį (žr., be kita ko, Sprendimo *Plantanol*, C-201/08, EU:C:2009:539, 45 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką ir Sprendimo *Ålands Vindkraft*, C-573/12, EU:C:2014:2037, 126 punktą).
- 81 Šiuo tikslu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas gali atsižvelgti į visas reikšmingas aplinkybes, kylančias iš atitinkamų teisės aktų formuluotės, tikslo ir turinio (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Ålands Vindkraft*, C-573/12, EU:C:2014:2037, 129 punktą).
- 82 Siekiant pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui naudingą atsakymą ypač reikia pažymėti tokius iš Teisingumo Teismui pateiktos bylos medžiagos paaškėjusius dalykus.
- 83 Pirma, dėl 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymo ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, kad šiuo įstatymu penkis kartus padidintas fiksuoto dydžio mėnesinis mokestis už automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą ir papildomai nustatytas procentinis mokestis ir kad šios nuostatos įsigaliojo nuo 2011 m. lapkričio 1 d., t. y. nuo pirmo mėnesinio mokėjimo po šio įstatymo paskelbimo, nors šiai veiklai taikoma apmokestinimo tvarka nebuvo įstatymais keista beveik dvidešimt metų. Taigi, anot ieškovių pagrindinėje byloje, kadangi nebuvo tinkamo adaptacijos laikotarpio, planavę atidaryti naujus automatų salonus subjektai negalėjo laiku imtis būtinų priemonių, kad galėtų atidėti savo projekto įgyvendinimą ar jo atsisakyti. Jos tvirtina, kad mokesčių už automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimą sumos padidinimas privertė daugelį ūkio subjektų atsisakyti šios veiklos.
- 84 Antra, kiek tai susiję su 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymu, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad pagal šį įstatymą kitą dieną po jo įsigaliojimo neteko galios leidimai eksploatuoti automatų salonuose įrengtus lošimo automatus, nenumačius nei pereinamojo laikotarpio, nei kompensacijų atitinkamiems ūkio subjektams.
- 85 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad, kai nacionalinis įstatymų leidėjas atšaukia leidimus jų turėtojams vykdyti ekonominę veiklą, jis privalo numatyti šiems turėtojams pakankamai ilgą pereinamąjį laikotarpį, kad jie galėtų prisitaikyti, arba deramo kompensavimo sistemą (šiuo klausimu žr. 2015 m. sausio 13 d. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo *Vékony c. Hongrie* Nr. 65681/13 34 ir 35 punktus).
- 86 Be to, ieškovės pagrindinėje byloje tvirtina, jog prieš įsigaliojant 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymui jos patyrė išlaidų, kad prisitaikytų prie 2011 m. dalinių pakeitimų įstatyme numatyto naujos lošimo automatų eksploatavimo sistemos įgyvendinimo. Pagal šią eksploatavimo sistemą, turėjusią įsigalioti 2013 m. sausio 1 d., buvo reikalaujama, kad automatų salonuose įrengti lošimo automatai veiktų internetu ir būtų prijungti prie centrinio serverio. Tačiau šie teisėti lūkesčiai buvo sužlugdyti, nes 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymas įsigaliojo nedelsiant po to, kai buvo priimtas.
- 87 Šiuo klausimu reikia priminti, kad ūkio subjekto, kuris daug investavo, kad prisiderintų prie pirmiau įstatymų leidėjo patvirtintos tvarkos, interesai gali būti labai paveikti šią tvarką panaikinus anksčiau, nei paskelbta, juo labiau jei šis panaikinimas buvo staigus ir nenumatomas ir nebuvo palikta laiko šiam ūkio subjektui prisitaikyti prie naujos teisinės situacijos (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Plantanol*, C-201/08, EU:C:2009:539, 52 punktą).

88 Nacionalinis teismas turi, atsižvelgdamas į visus pateiktus argumentus, patikrinti, ar tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, atitinka iš teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų kylančius reikalavimus.

– Dėl nuosavybės teisės

89 Ieškovės pagrindinėje byloje taip pat tvirtina, kad tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, pažeidžia automatų salonų savininkų nuosavybės teisę, įtvirtintą Chartijos 17 straipsnio 1 dalyje.

90 Šiuo klausimu reikia priminti, kad ribojamieji nacionalinės teisės aktai, kaip tai suprantama pagal SESV 56 straipsnį, taip pat gali riboti Chartijos 17 straipsnyje įtvirtintą nuosavybės teisę. Teisingumo Teismas taip pat jau yra nusprendęs, kad nepateisinamas ar neproporcingas laisvės teikti paslaugas ribojimas, kaip tai suprantama pagal SESV 56 straipsnį, neleistinas ir pagal Chartijos 52 straipsnio 1 dalį, atsižvelgiant į jos 17 straipsnį (Sprendimo *Pfleger ir kt.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 57 ir 59 punktai).

91 Vadinas, šio sprendimo 56–73 punktuose pateiktas tokiuose teisės aktuose, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, numatyto ribojimo pagal SESV 56 straipsnį nagrinėjimas taip pat apima galimus Chartijos 17 straipsnyje garantuojamo naudojimosi nuosavybės teise ribojimus, todėl nebūtina atskirai jų nagrinėti (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Pfleger ir kt.*, C-390/12, EU:C:2014:281, 60 punktą).

Atsakymai į trečiąjį, ketvirtąjį, dešimtąjį ir vienuoliktąjį klausimus

92 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į trečiąjį, ketvirtąjį, dešimtąjį ir vienuoliktąjį klausimus reikia atsakyti taip: laisvės teikti paslaugas apribojimai, kylantys iš tokių nacionalinės teisės aktų, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, gali būti pateisinami viršesniais bendrojo intereso pagrindais, tik jei bendrai įvertinęs šių teisės aktų priėmimo ir įgyvendinimo aplinkybes nacionalinis teismas padaro išvadą, kad:

— jais iš tikrųjų pirmiausia siekiama vartotojų apsaugos nuo lošimo priklausomybės ir kovos su nusikalstamumu bei sukčiavimu, susijusiais su lošimais, tikslų; vienintelė aplinkybė, kad azartinių lošimų veiklos apribojimas, dėl kurio padidėja mokesstinės pajamos, gali būti naudingas atitinkamos valstybės narės biudžetui, netrukdo pripažinti, kad šiuo apribojimu iš tikrųjų pirmiausia siekiama tokių tikslų;

— jais tokių tikslų siekiama nuosekliai ir sistemiškai ir

— jie atitinka reikalavimus, kylančius iš bendrųjų Sąjungos teisės principų, būtent teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų, taip pat iš nuosavybės teisės.

Dėl Direktyvos 98/34 pažeidimo buvimo

93 Šeštuojų ir tryliktuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 98/34 1 straipsnio 11 dalį reikia aiškinti taip: nacionalinės teisės nuostatos, kaip antai 2011 m. dalinių pakeitimų įstatyme numatytos mokesčių taisyklės, ir 2012 m. dalinių pakeitimų įstatyme įtvirtintas draudimas eksploatuoti lošimo automatus ne kazino yra „techniniai reglamentai“, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą, apie kurių projektus reikia pranešti, kaip tai numatyta šios direktyvos 8 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje.

- 94 Pirma, dėl tokių nacionalinės teisės nuostatų, kaip 2011 m. dalinių pakeitimų įstatymas, pažymėtina, kad šis teismas siekia konkrečiau sužinoti, ar tokias nuostatas galima pripažinti „*de facto* techniniais reglamentais“, kaip jie suprantami pagal Direktyvos 98/34 1 straipsnio 11 dalies trečią įtrauką.
- 95 Pagal minėtą 1 straipsnio 11 dalies trečią įtrauką šioje nuostatoje kaip „*de facto* techniniai reglamentai“ suprantamos „techninės specifikacijos, kiti reikalavimai arba paslaugų taisyklės, susijusios su fiskalinėmis ar finansinėmis priemonėmis, kurių reikalavimų atitikties turi įtakos gaminių suvartojimui ar paslaugų naudojimui“.
- 96 Iš šios formuluotės aišku, kad sąvoka „*de facto* techniniai reglamentai“ apima ne pačias mokestines priemones, o su jomis susijusias technines specifikacijas arba kitus reikalavimus.
- 97 Todėl tokio mokesčių teisės akto, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, prie kurio nepridėta jokia techninė specifikacija ar kiti reikalavimai, atitiktį kuriems juo būtų siekiama užtikrinti, negalima pripažinti „*de facto* techniniu reglamentu“.
- 98 Antra, dėl tokių nacionalinės teisės nuostatų, kaip 2012 m. dalinių pakeitimų įstatymas, Teisingumo Teismas jau nusprendė, kad nacionalinė priemonė, pagal kurią tam tikrus azartinius lošimus gali organizuoti tik kazino, yra „techninis reglamentas“ pagal minėtą 1 straipsnio 11 dalį, jei nustatyta, kad ji gali daryti didelę įtaką šiomis aplinkybėmis naudojamo gaminio esminėms savybėms arba prekybai juo (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Komisija / Graikija*, C-65/05, EU:C:2006:673, 61 punktą ir Sprendimo *Fortuna ir kt.*, C-213/11, C-214/11 ir C-217/11, EU:C:2012:495, 24 ir 40 punktus).
- 99 Draudimas eksploatuoti lošimo automatus ne kazino, kaip antai įtvirtintas 2012 m. dalinių pakeitimų įstatyme, gali daryti didelę įtaką prekybai šiais automatais, kurie yra prekės, patenkančios į SESV 34 straipsnio taikymo sritį (žr. Sprendimo *Läärrä ir kt.*, C-124/97, EU:C:1999:435, 20 ir 24 punktus), nes dėl jo sumažėja eksploatavimo vietų.
- 100 Tokiomis aplinkybėmis į šeštąjį ir tryliktąjį klausimus reikia atsakyti, kad Direktyvos 98/34 1 straipsnio 11 dalį reikia aiškinti taip:
- nacionalinės teisės akto nuostatos, pagal kurias už lošimo automatų eksploatavimą automatų salonuose taikomo fiksuoto dydžio mokesčio suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas už tą pačią veiklą taikomas procentinis mokestis, nėra „techniniai reglamentai“, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą, ir
 - nacionalinės teisės akto nuostatos, kuriose įtvirtintas draudimas eksploatuoti lošimo automatus ne kazino, yra „techniniai reglamentai“, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą, apie kurių projektus reikia pranešti, kaip numatyta šios direktyvos 8 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje.

Dėl atitinkamos valstybės narės pareigos atlyginti žalą buvimu

Dėl penktojo ir dvyliktojo klausimų

- 101 Penktuoju ir dvyliktuoju klausimais prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, ar pagal SESV 34 ir 56 straipsnius suteikiama teisių privatiems asmenims ir dėl to, valstybei narei pažeidus šias nuostatas (įskaitant dėl jos įstatymų leidybos kilusius pažeidimus), privatus asmenys turi teisę iš jos gauti dėl šio pažeidimo patirtos žalos atlyginimą.
- 102 Atsižvelgiant į šio sprendimo 30–32 punktuose pateiktus samprotavimus, į šiuos klausimus galima atsakyti tik tiek, kiek jie susiję su SESV 56 straipsniu.

- 103 Pirmiausia reikia priminti, kad valstybės atsakomybės už privatiems asmenims padarytą žalą jai pažeidus Sąjungos teisę principas tinka kiekvienam atvejui, kai valstybė narė pažeidžia Sąjungos teisę, nesvarbu, kokios valstybės institucijos veiksmais ar neveikimu buvo padarytas pažeidimas (Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 32 punktas ir Sprendimo *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 31 punktas ir jame nurodyta teismo praktika). Todėl šis principas, be kita ko, taikomas, kai pažeidimas, kuriuo kaltinama, priskiriamas nacionaliniam įstatymų leidėjui (Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 36 punktas).
- 104 Iš nusistovėjusios teismo praktikos matyti, kad pagal Sąjungos teisę pripažintina teisė į žalos atlyginimą, jeigu tenkinamos trys sąlygos, t. y. pažeista teisės norma privatiems asmenims suteikiama teisių, pažeidimas yra pakankamai rimtas ir egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp valstybei tenkančios pareigos nesilaikymo ir asmenų patirtos žalos (žr., be kita ko, Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 51 punktą; Sprendimo *Danske Slagterier*, C-445/06, EU:C:2009:178, 20 punktą ir Sprendimo *Komisija / Italija*, C-379/10, EU:C:2011:775, 40 punktą).
- 105 Dėl pirmosios sąlygos, nurodomos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimuose, reikia pažymėti, kad iš teismo praktikos matyti, jog Sutarties nuostatos, susijusios su pagrindinėmis laisvėmis, suteikia privatiems asmenims teisių, kurias nacionaliniai teismai turi ginti (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Brasserie du pêcheur ir Factortame*, C-46/93 ir C-48/93, EU:C:1996:79, 54 punktą).
- 106 Vadinas, į penktąjį ir dvyliktąjį prejudicinius klausimus reikia atsakyti taip: SESV 56 straipsniu suteikiama teisių privatiems asmenims ir dėl to, valstybei narei jį pažeidus (įskaitant dėl jos įstatymų leidybos kilusius pažeidimus), privatūs asmenys turi teisę iš jos gauti dėl šio pažeidimo patirtos žalos atlyginimą, jei minėtas pažeidimas pakankamai rimtas ir egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp valstybei tenkančios pareigos nesilaikymo ir asmenų patirtos žalos, o tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

Dėl septintojo ir keturioliktojo klausimų

- 107 Septintuoju ir keturioliktuoju klausimais, kuriuos reikia nagrinėti kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti, ar Direktyvos 98/34 8 ir 9 straipsniais suteikiama teisių privatiems asmenims ir dėl to, valstybei narei pažeidus šias nuostatas, privatūs asmenys turi teisę iš jos gauti dėl šio pažeidimo patirtos žalos atlyginimą.
- 108 Šiuo klausimu iš nusistovėjusios teismo praktikos matyti, kad, nors Direktyva 98/34 užtikrinama prekių judėjimo laisvė, vykdant išankstinę valstybių narių priemonių kontrolę, dėl kurios veiksmingumo reikalaujama kilus ginčui tarp privačių asmenų netaikyti nacionalinės priemonės, kuri priimta pažeidžiant jos 8 ir 9 straipsnius, šioje direktyvoje visiškai nėra nustatomas materialus teisės normos turinys, kuriuo remdamasis nacionalinis teismas turi išspręsti savo nagrinėjamą bylą. Taigi minėta direktyva nesukuria privatiems asmenims nei teisių, nei pareigų (Sprendimo *Unilever*, C-443/98, EU:C:2000:496, 51 punktas).
- 109 Šiomis aplinkybėmis reikia pripažinti, kad netenkinama pirmoji iš šio sprendimo 104 punkte išvardytų sąlygų, todėl privatūs asmenys negali remtis minėtos direktyvos 8 ir 9 straipsnių pažeidimu, kad įrodytų Sąjungos teisę pagrįstą atitinkamos valstybės narės atsakomybę.
- 110 Vadinas, į septintąjį ir keturioliktąjį klausimus reikia atsakyti taip: Direktyvos 98/34 8 ir 9 straipsniais nesuteikiama teisių privatiems asmenims ir dėl to, valstybei narei pažeidus šias nuostatas, privatūs asmenys neturi teisės, remdamiesi Sąjungos teise, iš jos gauti dėl šio pažeidimo patirtos žalos atlyginimo.

Dėl penkioliktojo klausimo

- 111 Penkioliktuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės teiraujasi, kokią įtaką atsakymams į penktąjį, septintąjį, dvyliktąjį ir keturiolikąjį klausimus daro aplinkybė, kad tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, susiję su valstybių narių kompetencijai priskiriama sritimi.
- 112 Šiuo klausimu užtenka priminti, kad, kaip pabrėžta šio sprendimo 34 punkte, valstybės narės turi įgyvendinti savo kompetenciją laikydamosi Sąjungos teisės, ypač Sutartyje garantuojamų pagrindinių laisvių, kurios taikomos tokioms situacijoms, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, kurios patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį.
- 113 Šiomis aplinkybėmis valstybės narės nurodytus pateisinimus, kuriais grindžiamas minėtų laisvių apribojimas, reikia aiškinti atsižvelgiant į pagrindines teises, net jei šis apribojimas susijęs su šios valstybės narės kompetencijai priskiriama sritimi, jei atitinkama situacija patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį (šiuo klausimu žr. Sprendimo *Åkerberg Fransson*, C-617/10, EU:C:2013:105, 21 punktą).
- 114 Be to, valstybės narės padarytas Sąjungos teisės pažeidimas, taip pat ir tuo atveju, kai jis susijęs su šios valstybės narės kompetencijai priskiriama sritimi, užtraukia jos atsakomybę, jei tenkinamos šio sprendimo 104 punkte primintos sąlygos.
- 115 Todėl į penkiolikąjį klausimą reikia atsakyti taip: aplinkybė, kad tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, susiję su valstybių narių kompetencijai priskiriama sritimi, nedaro įtakos atsakymams į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 116 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1. Nacionalinės teisės aktas, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, pagal kurį, nenumačius pereinamojo laikotarpio, už lošimo automatų eksploatavimą automatų salonuose taikomo fiksuoto dydžio mokesčio suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas už tą pačią veiklą taikomas procentinis mokestis, yra SESV 56 straipsnyje užtikrinamos laisvės teikti paslaugas apribojimas, jei juo realiai uždrausta, trukdoma ar daroma ne taip patrauklu naudotis laisve teikti automatų salonuose įrengtų lošimo automatų eksploatavimo paslaugas (tai turi nustatyti nacionalinis teismas).
2. Toks nacionalinės teisės aktas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, pagal kurį, nenumačius nei pereinamojo laikotarpio, nei kompensacijos automatų salonų savininkams, uždrausta eksploatuoti lošimų automatus ne kazino, yra SESV 56 straipsnyje užtikrinamos laisvės teikti paslaugas apribojimas.

3. Laisvės teikti paslaugas apribojimai, kylantys iš tokių nacionalinės teisės aktų, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, gali būti pateisinami viršesniais bendrojo intereso pagrindais, tik jei bendrai įvertinęs šių teisės aktų priėmimo ir įgyvendinimo aplinkybes nacionalinis teismas padaro išvadą, kad:
 - jais iš tikrųjų pirmiausia siekiama vartotojų apsaugos nuo lošimo priklausomybės ir kovos su nusikalstamumu bei sukčiavimu, susijusiais su lošimais, tikslų; vienintelė aplinkybė, kad azartinių lošimų veiklos apribojimas, dėl kurio padidėja mokestinės pajamos, gali būti naudingas atitinkamos valstybės narės biudžetui, netrukdo pripažinti, kad šiuo apribojimu iš tikrųjų pirmiausia siekiama tokių tikslų;
 - jais tokių tikslų siekiama nuosekliai ir sistemiškai ir
 - jie atitinka reikalavimus, kylančius iš bendrųjų Sąjungos teisės principų, būtent teisinio saugumo ir teisėtų lūkesčių apsaugos principų, taip pat iš nuosavybės teisės.
4. 1998 m. birželio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 98/34/EB, nustatančios informacijos apie techninius standartus ir reglamentus teikimo tvarką, iš dalies pakeistos 2006 m. lapkričio 20 d. Tarybos direktyva 2006/96/EB, 1 straipsnio 11 punktą reikia aiškinti taip:
 - nacionalinės teisės akto nuostatos, pagal kurias už lošimo automatų eksploatavimą automatų salonuose taikomo fiksuoto dydžio mokesčio suma padidinama penkis kartus ir papildomai nustatomas už tą pačią veiklą taikomas procentinis mokestis, nėra „techniniai reglamentai“, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą, ir
 - nacionalinės teisės akto nuostatos, kuriose įtvirtintas draudimas eksploatuoti lošimo automatus ne kazino, yra „techniniai reglamentai“, kaip jie suprantami pagal šią nuostatą, apie kurių projektus reikia pranešti, kaip numatyta šios direktyvos 8 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje.
5. SESV 56 straipsniu suteikiama teisių privatiems asmenims ir dėl to, valstybei narei jį pažeidus (įskaitant dėl jos įstatymų leidybos kilusius pažeidimus), privatus asmenys turi teisę iš jos gauti dėl šio pažeidimo patirtos žalos atlyginimą, jei minėtas pažeidimas pakankamai rimtas ir egzistuoja tiesioginis priežastinis ryšys tarp valstybei tenkančios pareigos nesilaikymo ir asmenų patirtos žalos, tai turi patikrinti nacionalinis teismas.
6. Direktyvos 98/34, iš dalies pakeistos Direktyva 2006/96, 8 ir 9 straipsniais nesuteikiama teisių privatiems asmenims ir dėl to, valstybei narei pažeidus šias nuostatas, privatus asmenys neturi teisės, remdamiesi Sąjungos teise, iš jos gauti dėl šio pažeidimo patirtos žalos atlyginimo.
7. Aplinkybė, kad tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, susiję su valstybių narių kompetencijai priskiriama sritimi, nedaro įtakos atsakymams į prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusio teismo klausimus.

Parašai.